

Biskup Josip Juraj Strossmayer i zajednica Milosrdnih sestara sv. Križa

UDK 271-055.2 Milosrdne sestre svetoga Križa (497.5 Đakovo)

Estera Radičević

Samostan Milosrdnih sestara Sv. Križa, Đakovo

Na poziv biskupa Josipa Jurja Strossmayera zajednica Milosrdnih sestara sv. Križa preuzela je u Đakovu 1868. godine odgojno-prosvjetni rad u škola kao i rad u maloj vlastelinskoj bolnici. Odakle je biskup doznao za novu redovničku Družbu, koja je bila osnovana, 1856. godine, i kako je došao na misao da ove sestre pozove u Đakovo. Na ova pitanja Želi odgovoriti ovaj prikaz.

Ključne riječi: biskup Strossmayer, sestre sv. Križa, dolazak sestara.

„Sve za vjeru i domovinu!“ Ovim geslom obrazložio je mladi biskup Josip Juraj Strossmayer, program svoga rada i biskupskog djelovanja, kada je na prijedlog hrvatskoga bana Josipa Jelačića bio imenovan đakovačkim biskupom 8. 11. 1849. godine.

Bog mu je darovao dug Život – umro je u dobi od 90 godina, što za ono vrijeme nije bilo baš uobičajeno. Talente i sposobnosti kojima je bio obdaren umnožio je mnogostruko, te se angažirao ne samo na crkvenom i političkom planu, nego se zauzimao i za ekonomski, kulturni, prosvjetni i svaki drugi napredak naroda. Do danas nije do kraja istražen i valoriziran njegov Život.

I. Biskup Strossmayer i sestre sv. Križa prije dolaska u Đakovo

Poznato je da je Družba milosrdnih sestara sv. Križa osnovana u Švicarskoj, sredinom XIX. stoljeća, točnije 1856. godine, a utemeljitelj je bio kapucin Teodozije Florentini (1818.-1865.), uz suradnju s. M. Terezije Scherer (1825.-1888.), prve generalne poglavarice zajednice. Prije svega postavilo nam se pitanje o prvim dodirima biskupa i nove redovničke Družbe. Nigdje nije izričito zapisano kada, gdje i na koji način se dogodio susret biskupa i sestara. Moguće je ipak, iščitavajući dokumentaciju, zaključiti da se prvi susret biskupa Strossmayera i sestara sv. Križa dogodio baš ovdje u Đakovu. O tome čitamo barem na dva mjesta. U spomenici koja je izdana za zlatni jubilej biskupske službe stoji sljedeće: „Tri godine iza smrti o. Teodozija stiže u Ingenbohl, u kuću maticu, iz Djakova tadašnji dvorski kapelan našega biskupa i od 1865. kateheta u preparandiji Ženskoj, Osječanin Antun Pinterović, da u ime biskupa, koji je još g. 1857. saznao za Kongregaciju sv. Križa (po sestri Eugeniji, sakupljajućoj milostinju u Djakovu za dobrotvorne zavode u Švicarskoj), (podvukla s. M.E.) pozove sestre u samostan djakovački, za odgoj mladeži i dvorbu bolesnih“.¹ Drugi izvor koji potvrđuje ovu tvrdnju su pisma spomenute s. Eugenije Welz, koje je iz samog Đakova pisala Majci M. Tereziji Scherer, generalnoj poglavarici u Ingebohl. Sestra Eugenija obišla je, sakupljajući milostinju za ustanove koje je osnovao i uzdržavao o. Teodozije, gotovo cijelu Europu. Iz njezinih pisama doznajemo da je zbog te dužnosti prokrstarila i cijeli teritorij Austro-Ugarske države.² U Đakovo je stigla u pratnji s. Albertine. Pismo datirano 20. ožujka 1857. godine pisala je iz Đakova. Među ostalim u njemu stoji:

„Poštovana i draga Časna Majko! Dragoj i poštovanoj Časnoj Majci šaljemo 1000 fr. (forinti) što smo u Pečuhu (Fünfkirchen) dobile kao milostinju, a također ćemo još dobiti. 5. 3. napuštamo Pečuh te u pratnji gosp. tajnika idemo u Šikloš, gdje ćemo stanovati kod franjevaca. Rezultat – samo 102. fr. Putovale smo u pratnji patra gvardijana u Berement, čiji je Župnik brat njegove ekselencije u Wesprimu. Rezultat 32 fr. Od tamo idemo u Dardu – rezultat 103 fr; u Beli (Manastir) samo 27 fr. To su mala sela. Uputili su nas tamo kako bismo sigurno putovali. 12.3. napustile smo Madžarsku da posjetimo neke gradove u Slavoniji. U Osijeku smo dobile 357 fr. 18. 3. došle smo u Đakovo. (podvukla s. E.) , gdje

1 Usp. Matija Pavić-Milko Cepelić, Biskup Josip Juraj Strossmayer, Reprint, 1994., str. 243.

2 U svojim pismima Majci Tereziji opisuje kuda je sve prolazila. Tako npr. u pismu od 14. 5.1857. piše da su bile u Mohaču, Temišvaru, Olomucu, Banskoj Štiavnici i drugim mjestima. Usp. V. Sievi, R. Gerspacher, „Hochverehrte liebe theuere würdige Mutter!“; Sr. Eugenia Welz, Ihr Leben und Ihre Briefe, Chur 1997., str. 86. s.

slavonski biskup ima svoje sjedište. *S kakvom ljubaznošću i radošću nas je primio biskup Josip Juraj Strossmayer, uistinu je vrijedno divljenja.* Darovao nam je 250 fr. U gradu se nema puno toga vidjeti, ali nam je dobri i dragi gospodin savjetovao (i dao preporuke) da putujemo dalje po njegovoj biskupiji. Preporučio nam je neke gradove u Turskoj (Srbiji). Tamo smo u Zemunu posjetile bogatog pašu koji ima više od 50 Žena, (...). Voljela bih da naši kod kuće vide čudesne nošnje tih Žena i gospode. Ali nijednoj nije moguće vidjeti ni nos, ni usta, jedva se naziru samo oči. (...) Nakon posjeta nekim mjestima, vratit ćemo se u Đakovo, da u biskupskoj rezidenciji provedemo uskršne blagdane. Molim šaljite pisma na biskupsku rezidenciju u Đakovu. Ako Časna Majka nema vremena poštovanom biskupu Strossmayeru odgovoriti na njegovo pismo³, molim da mu se u mojem pismu zahvalite i zamolite da mu to prenesemo. Draga Časna Majka zna kako treba i kako je bolje⁴. Na više mjesta u pismima koje piše iz ovoga kraja s. Eugeniya svjedoči o dobroti, plemenitosti i pažnji biskupa Strossmayera prema njima. Dopustio im je da kod sestara Milosrdnica koje su djelovale u Đakovu, u Velikom tjednu obave duhovne vježbe, ali kako dozvola od generalne poglavarice nije na vrijeme stigla, nisu to mogle učiniti, samo su se ispovijedale, kako je propisano, (svaki tjedan) i na Veliki četvrtak pričestile. Koliko je ova dužnost, prošnja, sestri bila mučna i teška, govori i rečenica „Kad bi mi Bog dao krila da poletim do nogu oca (Teodozija) ili do drage Majke. Imala bih mnogo, mnogo reći i pitati. Na ulici ne pričamo mnogo, a kod kuće imamo nešto za pokrpati i molitve, pa pazimo da ne pričamo tako da potičemo zavist i častohleplje. Tako prolaze dani u ljubavi i patnji, dok dragi Bog drugačije ne odredi.“

U drugom pismu datiranom 17. travnja 1857. godine, također iz Đakova, s. Eugeniya, uz izvještaj o sakupljenom novcu, opisuje i putovanja od mjesta do mjesta. „Sutra 18. 4. putujemo u Vinkovce, Nuštar, Vukovar, Ilok, Mitrovicu, Rumu, Karlovce, Petrovaradin, Zemun i Novi Sad. Imamo pisma (preporuke) za pravoslavne svećenike i patrijarha. Za tri tjedna biti ćemo s Božjom pomoći u Temišvaru u biskupskoj rezidenciji. Preporučeno nam je da se prije dolaska javimo biskupima, kako bi bili upoznati sa skupljanjem; ja sam to od Stuhlweissenburga (Szekesfehervar) i činila. Sve što doprinosi sakupljanju, treba i učiniti. Još nešto, njegova biskupska milost, zahvaljuje za pismo kojim ste ga počastili. Odmah mi ga je dao pročitati. Za stolom se u nazočnosti gostiju očitovao, kako Želi da mu draga časna Majka bude direktor, radi izvrsnog pisanja.

3 Arhiv provincijalne kuće u Đakovu (dalje APKĐ), Chronik-Zapisi, 1868.-1951., str. 1. Za pretpostaviti je da je biskup već sada uputio pismo generalnoj poglavarici, jer je na jednom mjestu u arhivu zapisnao. „Bischof Strossmayer, stets wohlwolend gegen die Kreuzschwestern gesinnt, richtete durch Sr. Eugenia sein Gesuch an Mutter Theresia um Schwestern für die Anstalt in Djakovo.“

4 I iz ovoga proizlazi da je biskup Strossmayer već te 1857. godine pisao pismo u Ingenbohl.

I gospodin superior Vas želi upoznati. On nas uvijek preporuča. Drago pismo poštovanog oca (Teodozija) upotpunilo je jučerašnju sreću. Njegovim zalaganjem potaknute smo na veću revnost, jer prema njegovim mukama i žrtvama mi nismo ništa učinile.“

Pismo datirano 21. travnja 1857. pisala je s. Eugeniya iz dvorca grofa Eltz u Vukovaru i sadrži izvještaj o sakupljenom i poslanom novcu, kao i posebnu napomenu kako im tajnik biskupa Strossmayera uvijek izlazi ususret i daje dragocjene savjete kako najsigurnije i najbrže poslati novac, kako se ne bi dogodilo da negdje na putu nestane. Biskup ih je upozorio da je bečka policija vrlo oštra, te može zabraniti slanje novca putem pošte, u pismima, kako ga je sestra većinom znala poslati. On je sigurno imao različitih iskustava s policijom. Dok obilaze područje Srijema stanovat će kod Župnika u Karlovcima pa neka se sva pošta šalje na adresu Župnika u tom mjestu. Već 10. svibnja su sestre u Temišvaru. Bila su to naporna putovanja i trebalo je ne samo fizičke kondicije, nego i duševne snage u susretima s različitim ljudima i situacijama.

Iz pisma pisanog iz Novog Sada s nadnevkom 14. 5. 1857. doznajemo smjer kretanja ovih dviju putnica. Sestra piše: „26. 4. napuštamo poštovanu gospodu u Vukovaru, i odlazimo u Ilok, pa u Mitrovicu, Rumu, Karlovce. 4. svibnja otputovale smo u Petrovaradin. Ovdje smo sakupile 89 guldena, ali je vojnicima poslano jedno pismo, no još ne znam njihov uspjeh. 8. svibnja prelazimo Dunav i opet smo u Mađarskoj. U Novom Sadu sakupile smo 120 guldena, a sutra idemo u Zemun, pa u Beograd i Pančevo, a onda u Temišvar i Transilvaniju.“⁵ Put ih je zatim vodio preko Slovačke, Češke i Austrije natrag u Švicarsku, kamo su se vratile u svibnju.

Potvrdu da su ove dvije sestre prolazile Slavonijom nalazimo i u Kronici franjevačkog samostana u Cerniku. Tamo čitamo za ožujak 1857. godine –: „U ovom se kraju pojavile dvije redovnice Trećeg red(a) O.(ca) Fran(je) od s.(vetoga) Križa iz grada Chura u švicarskom kantonu Graubünden. Jedna se zvala Eugeniya a druga Albertina. (Željele su) sakupljati milostinju za novi samostan i bolnicu u svojoj kući. Ovdje su boravile 28. i slje.(dećih dana) mjeseca ožujka, a bile su u gostima vlastelinstva. Poslije 1. travnja su u pratnji g.(ospodina) vrlo štovanog de Müllera otišle u Požegu“.⁶ O istoj stvari piše i o. Julije Jančuga u svojoj knjizi „Povijest Cernika“: „Dvije časne sestre trećeg reda svetog Franje, zvane križarice (od svetog Križa) Eugeniya i Albertina, iz švicarskog grada Chura, kanton Graubünden, došle su ovamo skupljati milodare

5 Usp. V. Sievi, nav. djelo., str. 95. s.

6 Kronika franjevačkog samostana u Cerniku, II dio, protocollum Rerum Momorabilium Conventus Cernikiensis PP. Franciscanorium ab anno 1842.-1901., str. 70.

za gradnju svoga samostana i bolnice. Boravile su kao gošće u vlastelinskom dvorcu od 28. ožujka do 1. travnja 1857. Tada u pratnji vlastelina de Müllera odoše u Požegu“.⁷

Da se u Đakovu dogodio, slobodno se može kazati, povijesni susret biskupa Strossmayera i Milosrdnih sestara sv. Križa, piše i s. Clarissa Rutishauser u svojoj knjizi „Die Liebe erobert die Welt“, kada kaže da je biskup upoznao sestre koje su sabirale milostinju i nije ih nikada zaboravio.⁸ U arhivu provincijalne kuće u Đakovu, zapisano je također na nekim mjestima, o ovim susretima, kao npr. u knjizi „Chronik-Zapisi“ gdje je zabilježeno sljedeće: „Bilo je to u vrijeme, kad je s. Eugenia Welz, popraćena blagoslovom i preporukom preuzvišenog biskupa Strossmayera, nekoliko puta proputovala biskupijom sakupljajući milostinju za djela oca Teodozija.“⁹

Biskup Strossmayer i majka Marija Terezija Scherer

Od 1856. do 1866. godine Žensku pučku školu u Đakovu i preparandiju vodile su sestre Milosrdnice sv. Vinka Paulskoga. One međutim 1866. napuštaju Đakovo i vraćaju se u Zagreb, te je biskup Strossmayer bio prisiljen tražiti nove suradnice. Biskup nije zaboravio sestre sv. Križa koje su boravile kod njega prije gotovo deset godina (1857.) sakupljajući priloge za pothvate o. Teodozija u Švicarskoj i drugdje. Stoga se obratio generalnoj poglavarici s. M. Tereziji Scherer u Ingenbohl da bi u Đakovo poslala sestre koje bi preuzele rad u školama. Što je prevagnulo u korist biskupa Strossmayera, jer je skupina sestara već bila spremna otići u Sjevernu Ameriku, teško je dokučiti. I Slavonija i Amerika bile su za ono doba „na kraj svijeta“. Ipak odlazeći u Đakovo, sestre su išle tamo gdje je prije njih bila barem jedna koja im je sigurno dala prve informacije i pretpostaviti je da su preporuke s. Eugenije bile ključne za njihov dolazak. Ona je zajedno sa s. Albertinom uživala gostoprimstvo biskupa Strossmayera dulje vrijeme, po njegovoj preporuci mogla sigurno putovati dijecezom i unatoč raznovrsnim teškoćama svugdje dobro došla. Pretpostaviti je da se zbog toga i generalna poglavarica osjetila na neki način obvezna izići ususret biskupovoj molbi. Tako je prvih deset sestara u tri navrata stiglo u Đakovo. Prvih šest, pod vodstvom s. Justine Straub, poglavarice stiglo je u Đakovo 7. lipnja 1868., jedna u kolovozu, a

7 Jančuga, Julije, Povijest Cernika i cernička samostanska kronika, Požega 1980., str. 258.

8 Usp. M. Clarissa Rutishauser, Mutter Maria Theresia Scherer, Leben und Werk, Zweite Ausgabe, Theodosius Verlag Ingenbohl, 1967., str. 196.

9 APKĐ, Chronik-Zapisi, Nr. 23., 1868.-1951., str. 1.; Vidi također bilješku br. 3. ovdje.

ostale tri u rujnu. Korepondenciju i sve dogovore oko dolaska, smještaja i svega ostaloga vodio je biskupov ceremonijar Antun Pinterović, kojega je biskup imenovao budućim duhovnikom i ispovjednikom sestara. I majka Terezija i biskup Strossmayer Željeli su da ova filijala odmah od početka dobije određenu samostalnost, jer je od početka bilo planirano da će se

*Majka Terezija i o. Teodozije planiraju gradnju
Kuće Matice (crtež)*

osnovati provincija. Nitko nije ni slutio da će do toga doći jako brzo. Osnutak provincije unesen je i u Ugovor koji je sklopljen između Biskupije i Družbe. Točka br. 3 ugovora glasi: „Zbog posebnog položaja i velike udaljenosti učinit će generalna poglavarica iznimku, te će već od početka filijala u Đakovu biti samostalna, što inače do sada nije bilo uobičajeno.“ Paragraf 4 pojašnjava ovu odredbu: „Zavod u Đakovu će od početka biti glavna filijala. (...) Kuća Matice će kasnije ovdje osnovati provinciju Slavonija.“¹⁰ A u pismu biskupu od 21. siječnja 1868. majka Terezija piše da bi u Kuću Maticu trebao doći duhovnik koji će brinuti za sestre, kako bi upoznao duh Družbe i sestrama dao prve poduke iz hrvatskoga jezika, jer će „tako biti moguće prevesti na narodni jezik sveta Pravila i propisane molitve.“¹¹ Stoga je u Švicarsku otputovao Antun Pinterović, koji će sestre i dopratiti u Đakovo. Došavši u Đakovo sestre su prionule učenju hrvatskoga jezika, koji je, kako je s. Justina pisala, za njih bio veoma težak. Među prvih deset sestara bila je jedna učiteljica glazbe, najmlađa među njima, Krescencija Schelheimer s. Maximiliana, rođena 1845. godine u Dietenheimu u Württembergu. Prve zavjete položila je 1865. godine, a umrla u Đakovu od tuberkuloze 11. svibnja 1869., u dobi od 24 godine. Bio je to veliki udarac za mladu zajednicu. Ova vijest zatekla je generalnu poglavaricu u Gornjoj Austriji, u St. Florianu, gdje je obavljala vizitaciju. Odmah je pohitala u Đakovo. Sa sobom je povela novu glazbenu silu – s. Hubertu Brem, a iz filijale Aranyos-Maroth u Madžarskoj uzela je s. Adelheidu Dilenz i došla u Đakovo 5. lipnja 1869. godine. S. Maksimilijana je već mjesec dana bila u grobu, a poglavarica s. Justina se

10 APKĐ, Ugovor između Generalata i Biskupskog ordinarijata u Đakovu, 27. 5. 1868.; Usp. Chronik-Zapisi, Nr. 23., 1868.-1951., str. 3.

11 APKĐ, Usp. Proširena kronika, str. 2.

nikako nije mogla priviknuti na ovo okruženje. Ni dobrota biskupa Strossmayera nije mogla puno pomoći. Dolazak Majke Terezije donio je sestrama veliku radost. Njezina ljubav, mudrost i razboritost učinile su čudo i našle put i sredstva da se teškoće nadvladaju i nastavi započeto djelo. U dogovoru s biskupom, a prema već potpisanom ugovoru, 11. lipnja 1869. godine uspostavljena je provincija,¹² a za prvu provincijalnu poglavaricu imenovana s. Adelheid Dillenz.¹³ Kako je mađarska filijala u Aranyos-Marothu bila do sada pod upravom Kuće Matice, Majka Terezija je odredila da će odsada pripadati novoosnovanoj provinciji u Đakovu. Tako je ovo prva podružnica nove provincije. Provincija je i pravno utemeljena prema kanonskim, crkvenim i državnim propisima i zakonima. Tako nije bilo nikakve zapreke daljnjem djelovanju sestara.¹⁴ Nakon što je ohrabrila i oduševila sestre za nove Žrtve 12. lipnja otputovala je generalna poglavarica natrag u Švicarsku. S njom se vratila i s. Justina, prva poglavarica zajednice u Đakovu. Kronika ne bilježi neke detalje iz susreta Majke Terezije i biskupa Strossmayera, što bi nas svakako više zanimalo. Susret i razgovor obje strane donio je plod u osnutku provincije i uspostavi svih institucija koje su potrebne za njezino funkcioniranje, a što se bez dozvole biskupa ne bi moglo učiniti. Majka M. Terezija provela je u Đakovu tjedan dana, što nije bilo malo vremena. Željela se sama osvjedočiti o situaciji, o poslovima koje su sestre trebale preuzeti, o odnosima sestara s biskupijom, s ljudima, kao i međusobno. Po uputama generalne poglavarice 28. kolovoza 1869. godine održane su u Đakovu prve duhovne vježbe. Završetku duhovnih vježbi pribivao je biskup Strossmayer i osobno primio u novicijat prve tri kandidatice¹⁵. Bile su to: Marija Trautner, koja je dobila ime s. Karolina, a bila je rodom iz Rohrbach-a, Gornja Austrija, Franciska Falkner – s. Monika, iz Öpping-a, Gornja Austrija, te Franciska Ottl – s. Marta, iz Lenbach-a, Gornja Austrija. Sada je provincija počela živjeti novim životom, jer su sestre naučivši jezik započele rad u školi. Njihov rad i snalaženje pratio je biskup Strossmayer svojom brigom i svakovrsnom pomoći.

12 Tako se s pravom može kazati da je rođendan provincije u Đakovu 11. lipnja 1869. godina, bez obzira što su sestre stigle u Đakovo godinu ranije.

13 Zanimljivo je da je u Ugovoru naznačeno da će se provincijalna poglavarica imenovati na neodređeno vrijeme. Kasnije je određen mandat, na tri godine, koje mogu biti produžene. Najdulje provincijalna poglavarica može vršiti službu devet godina, osim u izvanrednim vremenima, kada može biti i dulje.

14 Po državnom zakonu (Austro-Ugarske) svaka redovnička zajednica koja je priznata od Crkve smatra se pravnim tijelom, a njezini, po Pravilima, izabrani poglavari, jesu pravni zastupnici dotične zajednice. Prema crkvenom zakonu ne zahtjeva se sa strane države posebno odobrenje ili priznanje za dolazak jedne od Crkve odobrene Družbe u područje koje biskupije. To je stvar dogovora između Ordinarijata i državnih vlasti.

15 Otada, pa sve do najnovijeg vremena, bilo je uobičajeno da na završetak svakih duhovnih vježbi dođe biskup, ili njegov zamjenik, ako je on osobno bio spriječen. Danas biskup ordinarij pribiva polaganju prvih i doživotnih zavjeta sestara, kao i slavlju „zlatnog jubileja“ sestara.

Drugi puta je Majka Terezija došla u Đakovo 10. studenoga 1873. godine. Svrha dolaska bila je vizitacija zajednice, koja sada već bilježi petu obljetnicu postojanja. Opaža se napredak u svakom pogledu, a neke probleme Majka Terezija nastoji otkloniti u dogovoru s biskupom. Tako se npr. pojašnjava uloga ravnatelja samostana, koji je po sklopljenom ugovoru imao točno određene kompetencije. On je nadzirao duhovno i gospodarsko stanje samostana. Prvih godina Djuro Streit, koji je bio izvanredni ispovjednik sestara, djelovao je neovisno o ravnatelju, ali nije sve teklo u skladu s propisima Pravila, pa je provincijalna poglavarica, po uputama Majke Terezije, zamolila biskupa Strossmayera da ravnatelj samostana ima sva prava koja ima ravnatelj i u Kući matici, a to znači da i materijalno i duhovno vodstvo bude povjereno njemu. Majka Terezija misli da bi i duhovno i materijalno vodstvo samostana, u rukama jedne osobe, bilo bolje. On mora surađivati s duhovnikom i ispovjednicima sestara, i ne ulazi u njihove ovlasti, ali ima koordinaciju poslova. Brine se i za održavanje duhovnih vježbi sestara, koje se održavaju dva puta godišnje, iako ih ne mora osobno voditi. Sada je na to mjesto imenovan dr. Franjo Šagovac i tu je službu vršio na zadovoljstvo i sestara i biskupa.¹⁶ Dolaze nove kandidatice, ispitima (skrutinijama) novakinja predsjedava biskup Strossmayer. Pri ovoj vizitaciji Majka Terezija posjećuje, osim biskupa, zajednicu novicijata, pučku školu, preparandiju, internat. Primijetila je da su svi, od biskupa, svećenika, učenica zadovoljni radom i odnosom sestara. Nakon što je oduševila sestre za nastavak rada Majka Terezija 18. studenoga odlazi iz Đakova.

Treći pohod Majke Terezije Đakovu zbio se 1881. godine, 14. lipnja. Njezin posjet diktirala je ne samo majčinska ljubav i briga za sestre koje su zbog okupacije Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske 1878. godine proživljavale teške dane, jer je vojska okupirala i samostansku zgradu, nego i predstojeći izbor nove provincijalne poglavarice. Majka je Terezija posjetila biskupa Strossmayera, školu, internat, novicijat i kandidaturu. Bila je radosna zbog dobrog duha zajednice. Kod ovoga posjeta Majka Terezija je predsjedala sjednici provincijalnoga vodstva 14. lipnja.¹⁷ Davši upute sestrama otputovala je natrag u Kuću Maticu.

Četvrti puta dolazi Majka Terezija u posjet Đakovu 1. studenoga 1885. godine. Koliko je imala osjećaja i tankoćutnosti vidi se po tome što je sa sobom u pratnju uzela s. Eugeniju Welz, koja je davne 1857. godine uživala gostoprimstvo

16 APKĐ, usp. Proširena kronika, str. 10.

17 Zanimljivo je pročitati dnevni red sjednice: Izbor voditeljice novicijata, Nadzor i održavanje discipline u odsutnosti provincijalne poglavarice; Nadzor ekonomije u odsutnosti poglavarice; Kućni poslovi, rad u vrtu, kupovina i drugo pod nadzorom prov. poglavarice; Razmišljati o otvaranju dječjeg zabavišta i obdaništa. Usp. APKĐ, Protokol 1880.-1907., str. 2.

biskupa Strossmayera i ovdje sakupljala milodare. Njezino veselje je bilo veliko, a biskup se Strossmayer također veoma radovao ponovnom susretu s njom.¹⁸ Između trećeg i četvrtog posjeta Majke Terezije u Provinciji dogodilo mnogo novoga: 4. rujna 1882. izabrana je nova provincijalna poglavarica s. Nikomedija Erb. Izboru je, nakon što je odslužio misu u kapelici, pribivao biskup Strossmayer u pratnji svoga tajnika Milka Cepelića. Iste godine 1. listopada bila je svečana posveta nove katedrale, a u pripremi ove svečanosti aktivnu su ulogu imale sestre. Otvorene su prve dvije filijale izvan Đakova – 1883. ubožnica na Velom Lošinju i 1884. godine ubožnica na Visu. Provincija se brojčano povećala, škole su napredovale. Bio je to posljednji posjet Majke Terezije. Već je bila prilično bolesna. Ipak će još jednom susresti biskupa Strossmayera. U jednom pismu s. Adelheidi Dilenz pita da li joj je biskup izručio pozdrave. Susrela ga je u Rimu u jednoj crkvi gdje je čitao sv. misu, a onda ga iza mise posjetila u sakristiji.¹⁹ Umrla je 16. lipnja 1888. godine. Iako je ostalo malo podataka o susretima Majke Terezije i biskupa J. J. Strossmayera, može se sa sigurnošću kazati da je njihova suradnja bila vrlo dobra, jer su željeli učiniti sve za rast Božjega kraljevstva u srcima mladih i u tom smjeru su išla njihova nastojanja i trud sestara sv. Križa i tada i sada!

Susreo se biskup i s nasljednicom Majke Terezije s. M. Pankracijom Widmer pri njezinom prvom posjetu provinciji od 30. svibnja do 8. lipnja 1893. godine. Provincija slavi 25-godišnjicu postojanja, a s. Pankracija tom prigodom obavlja vizitaciju u provincijalnoj kući, a posjećuje i filijale na Velom Lošinju, Visu i u Vukovaru. Pratnja joj je s. Justina. Susrela se i s biskupom Strossmayerom, koji joj je pohvalio rad sestara i zahvalio za njihovu četvrtstoljetnu prisutnost u Đakovu. U sjemeništu su joj bogoslovi priredili tamburaški koncert, a u pratnji samostanskog duhovnika Pavla Gjelatovića posjetila je jednu seljačku zadrugu u Gorjanima. Bila je fascinirana slogom i skromnošću članova zadruge. 7. lipnja u provincijalnoj kući slavila se 25-godišnjica provincije Slavonija. Skromnoj svečanosti pribivala je generalna poglavarica, biskup Strossmayer i drugi uzvanici. I tom prigodom je Strossmayer izrazio generalnoj poglavarici svoje

18 APKĐ, Tagebuch, str. 20. „1. November 1885. Wohlerv. Frau Mutter M. Theresia Scherer besuchte mit Sr. Eugenia Provinzhaus und blieb hier 8 Tage. In dieser Zeit teilte wohlerv. die Filiale Aranyos der Provinz Mähren zu die Schwestern von der Provinz mussten in Maroth bleiben. Besuche die Schulen und zeigte grosse Interesse für die.“, a u knjizi Chronik-Zapisi, na str. 8 o ovom posjetu stoji zapisano: „Viel Interesse und Verständnis zeigt Mutter M. Theresia für unsere Schulwesen. Der Verlust der Preparandie schmerzt sie. Mit Freude begrüsst sie die Gründung der höheren Tochterschule. Bei ihrem letzten Besuch 1881 gibt sie Anleitungen für die Erziehung der Mädchen und betont die Notwendigkeit katholischer praktischer Erziehung.“

19 Usp. s. Clarisa Rutishauser, navedeno djelo, str. 198.; To je bio njihov posljednji susret.

zadovoljstvo radom sestara. Sutradan je s. Pankracija otputovala u Švicarsku ponavljajući: „Molimo jedni za druge. Bog vas čuvao!“²⁰

II. Biskup Strossmayer i zajednica sestara Sv. Križa u Đakovu

a/ Biskup Strossmayer i Samostan

Već iz prvih pisama i susreta s. Eugenije s biskupom Strossmayerom vidljiva je njegova velikodušnost prema sestrama. U njegovo ime kontakte s generalnom poglavaricom u vezi dolaska sestara sv. Križa u Đakovo vodio je najprije kapitularni vikar F. Troll, a kasnije Antun Pinterović, kojega je biskup imenovao duhovnikom sestara i poslao u Švicarsku da upozna duh Družbe i doprati sestre u Đakovo. U pismu od 21. prosinca 1867. godine Franjo Troll, kapitularni vikar pečuške biskupije u ime biskupa piše: „Na pogled ove samostanske zgrade diže se i nehotice k Bogu uzdah: Gospodine, pošalji pobožne radnike u ovu kuću. – Časna Majko, smilujte se ovoj kući i pošaljite sestre. Uvjeren sam, da ćete si time sagraditi tisuću stepenica u nebo!“²¹ Kapitularni vikar, koji je uživao povjerenje biskupa, sigurno je s njegovim znanjem, možda i po njegovoj preporuci, napisao ove riječi. O prvom susretu i prvim kontaktima sa sestrama u Đakovu saznajemo iz dva pisma koje je s. Justina, prva poglavarica, pisala Majci M. Tereziji. Prvo pismo s nadnevkom 16. lipnja 1868., dakle samo deset dana po dolasku, donosi nam prve utiske i doživljaje sestara. U pismu, među ostalim, čitamo: „Sretno smo stigle u daleku Slavoniju, dakako umorne i iscrpljene. (...) Našle smo ovdje mnogo toga lijepog. Lijepu veliku kuću, krasne prostrane sobe, neke dapače elegantno uređene. Soba sestre nadstojnice više bi odgovarala kakvom milostivom gospodinu opatu nego siromašnoj redovnici. Inače nedostaje mnogo toga što bi bilo korisno i potrebno. Mnogo toga treba popraviti i preurediti. Premda je s. Bazilija (jedna od sestara Milosrdnica koje su ostale u Đakovu) radila i preko svojih slabih sila, nije mogla sve učiniti u tako velikoj kući. Veoma se obradovala našem dolasku. Razborita je, ponizna i skromna. Ne znam kako bismo inače s ovim narodom. Nitko ne zna njemački, pa ni bolesnici. Jezik je težak, imat ćemo zbog toga velikih poteškoća. U svim školama moraju poučavati na hrvatskom jeziku. *Njegova Preuzvišenost primila nas je veoma dobrostivo, očinski.* (podvukla s. E.) Ohrabrine su nas njegove srdačne riječi. Velike nade polaže u nas. Uvjeren je da ćemo Samostan i Zavod opet dovesti u red. Uopće

20 APKĐ, Tagebuch str. 25., Proširena kronika, str. 30., Kronika I., str. 16.

21 APKĐ, usp. Proširena kronika, str. 2.

očekuje puno od nas, osobito krepost i savršenost. Dao Bog da odgovorimo svim tim očekivanjima. (...).

U drugom pismu od 29. lipnja iste godine, piše s. Justina opet o biskupovoj dobroti prema njima. Pomogao im je novčano. U ime putnih troškova dao im je 500 forinti. Po njezinim riječima biskup je jedan od najdobrostitivijih ljudi. U to kratko vrijeme posjetio je samostan nekoliko puta. Pri

Zgrada prve provincijalne kuće, internat i škola u Đakovu

jednom posjetu je rekao: „Vi ovdje nemate nikoga. Ja sam vaš otac. To neću biti samo imenom, moram imati i srce oca! A to on ima! Štogod ga molimo dade nam! Već smo se priučile, najbolje s. Krispina. U bolnici nema previše bolesnika. Zasad može s. Maura biti sama kod bolesnika. (...) Hrvatski jezik je težak. Znamo nekoliko riječi. S. Angelina nešto više. Nemamo vremena za učenje, dosad nismo imali pouke. Mislim da bi bilo dobro poslati ovamo mlade sestre (a ona je bila najstarija od njih deset – imala je 42 godine!) učiteljice, one će lakše naučiti jezik. Njegova Preuzvišenost imenovala je gospodina Pinterovića direktorom, no njemu nije dobro, bojim se da neće dugo živjeti. (...)“.²²

Biskup je od sestara tražio najprije krepostan redovnički život. Zato se brinuo da imaju dobro duhovno vodstvo. Svaki dekret imenovanja ispovjednika ili duhovnika popratio je pokojim očinskim savjetom. Tako Josipu Šestaku, kad ga je imenovao duhovnikom i ispovjednikom, piše kako se uzda u njegovu pobožnost, poniznost i kršćansku ljubav. Premda je mlad i neiskusni biskup zna da ima dobru volju. Zato mu savjetuje neka puno moli, razmatra i čita duhovnu literaturu. Pri imenovanju dr. Ivana Koharića samostanskim ispovjednikom i propovjednikom piše: „Uočiv vaše dosadašnje revno i neporočno službovanje u svojstvu duhovnog pomoćnika, zatim vaše znanstveno izobraženje kao i blagu ćud, obnašao sam imenovati vas redovitim ispovjednikom i propovjednikom milosrdnih sestara i ostalih pitomica ovomjesnog samostana, nadajući se da ćete kao učitelj odgoja i obuke na djevojačkom učiteljištu točno, savjesno i ozbiljno obavljati, zato stavljamo u vas povjerenje. Daljnje naputke glede službe duhovnika, dobit ćete od samostanskog vrhovnog ravnatelja prečasnog

gospodina kanonika Franje Šagovca, prema kojemu kao takovu uvijek imate biti pristojni i poslušni.“²³ Strossmayer je od početka velikim zanimanjem pratio Život i rad sestara. Pribivao je svim redovničkim svečanostima, primao zavjete sestara, primao kandidatice u novicijat, prisustvovao skrutinijima novakinja. Na završetku duhovnih vježbi 5. rujna 1869. prima prve tri kandidatice u novicijat. On je 6. rujna 1882. prisutan pri izboru nove provincijalne poglavarice. Izabrana je s. Nikomedija Erb. Za razliku od početaka Družbe, sada je služba provincijalne poglavarice, po propisima Konstitucija ograničena na tri godine. Strossmayeru je bilo stalo da s. Nikomedija bude 1885. imenovana i za daljnje trogodište, a budući da Majka Terezija to nije mogla sama odlučiti, biskup je pisao na Kongregaciju za biskupe i redovnike u Rim, i dobio dozvolu za daljnju službu s. Nikomedije. On sam joj javlja odgovor Kongregacije: „Usljed ovostrane moje molbe od 1. studenoga ove godine (1885.) izvolila Vas je Kongregacija stožernika, biskupa i redovnika u Rimu rješenjem svojim od 30. novembra t. g. broj 23.979 i za buduće trogodište potvrditi u svojstvu provincijalne nadstojnice...“²⁴

Unatoč biskupovoj dobroti sestre su u mnogočemu oskudijevale. Za vrijeme okupacije BiH u samostanskoj zgradi je bila vojska, koja je otišavši iz Đakova za sobom ostavila devastiranu zgradu, koju je trebalo iz temelja obnoviti. Kako nema dovoljno sredstava sestre odlaze u sakupljanje milodara. Biskup piše preporuku svećenicima da sestrama izađu ususret i pomognu im, jer njegov prilog za obnovu nije bio dostatan. On piše:

„Štiocu pozdrav u Gospodinu! Časne sestre koje se budu nazočnim Našim listom iskazale, kao pripadnice đakovačkog samostana milosrdnih sestara svetog Križa, kojemu je dozvolom Visoke kraljevske zemaljske vlade u Zagrebu ... sabiranje dobrovoljnih prinosa na području Kraljevine Hrvatske i Slavonije tečajem vremena od šest mjeseci dozvoljeno, ovime svim, najpače časnoj gospodi i braći svećenicima najtoplije u Gospodinu preporučujemo. Dobri Bog stotruko naplatio svaki milodar i svaku uslugu na korist ovome samostanu, kojemu je zadaća podupiranje siromaha, bolesnika i siročadi.

U Đakovu, 2. 7. 1884.

Josip Juraj Strossmayer biskup“²⁵

Za prošnju su bile određene s. Ana, s. Roza, s. Klementina i s. Magdalena.²⁶

23 Usp. Vidović, s. Kasilda, Josip Juraj Strossmayer i djelovanje Sestara sv. Križa, U Zbornik „Kačić“, God. XIV, Split 1982., Posebni otisak, str. 232.

24 APKĐ, Br. 8/1885.

25 Usp. Vidović, s. Kasilda, nav. dj. str. 237.

26 APKĐ, Protokol, Sitzung 24. Jun 1884., str. 24., Chronik-Zapisi, Nr. 23, str. 7. Iako im je biskup izlazio ususret na razne načine sestra je zabilježila: „Obschon Bischof Strossmayer seiner Stiftung als väterlicher Wohltäter, Beschützer und Berater grossmütig beistand, konnte er dennoch nicht für alle Bedürfnisse des

I u svakom drugom pogledu izlazio je biskup sestrama ususret i pomagao im je, na razne načine. Godišnje su sestre dobivale određenu količinu drva iz vlastelinskih šuma, a stoka je mogla besplatno pasti na pašnjacima. Zabilježeno je da je biskup darovao sestrama dva konja i kola, za što su mu bile veoma zahvalne, jer im je to bilo potrebno i dobro došlo.²⁷ Isto tako daruje Samostanu veliku sliku, ručni rad, koju je sam dobio na dar, a predstavlja biskupa. Daruje također veliku fotografiju svoga portreta velikoga formata koju je izradio poznati sarajevski fotograf Stjepan pl. Osskoj.²⁸ Nije bilo gosta koji je posjetio biskupa a da ga on ne bi poveo u posjet Samostanu i školama. Ti posjeti rezultirali su otvaranjem prvih filijala izvan Đakova. Tako je na molbu grofa Koste Vojnovića, koji je bio česti gost biskupa Strossmayera i na njegovu preporuku otvorena prva podružnica izvan Đakova – ubožnica na Velom Lošinju 1883. godine. Slijedile su druge filijale – ubožnica na Visu, Malom Lošinju, bolnica u Vukovaru, Gospiću, Vinkovcima, Slav. Brodu, Virovitici i drugdje. Godine 1899. preuzele su sestre u Osijeku vođenje domaćinstva u Dječaćkom sjemeništu, po posebnoj molbi biskupa Strossmayera i dopuštanjem Sv. Stolice, jer takav rad nije bio predviđen konstitucijama. Stoga je s. Matilda Pinter, koja je bila određena za poglavaricu, provela šest mjeseci u takvom Zavodu u Austriji-Oberhollabrun gdje je stekla prva iskustva o radu u takvoj ustanovi. Kad je 1900. godine biskup pohodio sjemenište, posebno je posjetio sestre u njihovom stanu, s njima dulje razgovarao i razmijenio mišljenja o radu i duhu Zavoda.²⁹ Isto tako je Strossmayer želio da sestre preuzmu rad u Bogoslovskom sjemeništu u Đakovu. Za to je također ishodio sve dozvole od generalne kuće u Švicarskoj i Sv. Stolice u Rimu, ali nije dočekaao početak ovoga rada. Umro je 8. travnja, a sestre su došle u sjemenište 1. svibnja 1905. godine. Želja mu je bila da sestre preuzmu rad u osječkoj bolnici, jer je smatrao da bi ta bolnica, koja je u njegovoj biskupiji, trebala o osoblju pregovarati s Ordinarijatom, a ako on ne bi mogao pristati na uvjete, onda bi tek mogli ugovarati s drugima. Provincija međutim nije mogla preuzeti obveze koje su se tražile. Istom su 1974. godine sestre počele raditi u osječkoj bolnici. Osnutak svake filijale biskup je pratio velikim zanimanjem, svojim preporukama pomogao gdje je nešto zapelo, uvijek rado potpisao dozvolu za otvaranje, jer tada je to bilo obvezno. I brojčano i prostorno proširenje provincije veoma je radovalo biskupa. Sestre su mu se javljale sa filijala, jer ga je zanimao njihov rad. Jednom prilikom piše provincijalnoj poglavarici s. Radegundi Polz da su mu sestre

Hauses aufkommen. Die Schwestern kamen nie Gefahr zu vergessen, dass sie arme Franciskanskinder sein, die das Kreuz des Herrn zu ihrem Anteil erwählt haben“..

27 APKĐ, Tagebuch, (1868.-1945.), str. 43.

28 Zanimljivo je da nigdje nije sačuvana nijedna fotografija Strossmayera u posjetu samostanu ili školi.

29 APKĐ, Usp. Kronika zajednice sestara sv. Križa, Osijek-Tvrđa, 1899.-2001., str. 6.

prigodom imendana čestitale „sa svih krajeva uže i šire hrvatske domovine (...) Ti mili pozdravi uvelike su me obradovali zato, što očima gledam kako se velezaslužni Red na sve strane hrvatske domovine razgranao, ter djela kršćanske ljubavi blagotvorno vrši na spas i korist tolikih duša. Hvala Bogu na tolikoj milosti i dao da to djelo Vaše, koje je započeo u Vama djelovati, još dalje umnaža i raširi na diku i slavu Isusa Krista, komu služite i žrtvujete se kao vječitom Zaručniku Vaših duša. Molim Vas lijepo, recite sestrama po filijalkama, da su me njihove čestitke vrlo obradovale. Recite im, da sam njihovim radom i vladanjem posve zadovoljan, ter da ih od svega srca i duše blagoslivljam i da se njihovoj miloj uspomeni i pobožnim molitvama toplo preporučujem. Vaš otac i biskup

Josip Juraj Strossmayer, biskup“³⁰

Također istim povodom piše: „Prigodom mojega imendana pozdraviše me časne sestre svetog Križa iz svih krajeva Hrvatske: iz Osijeka, Gospića, Siska, Donjeg Miholjca, Vrbanje, Vinkovaca, Kotora, Broda šaljući Žarke molitve za moje zdravlje. Uvjeravam Vas, gospođo Nadstojnice, da su mi čestitke Vaših sestara vrlo ugodne bile i vrlo me obradovale. Molim Vas stoga, da im u moje ime isporučite moju najtopliju hvalu. Recite im, da ih od sveg srca očinski blagoslivljam. Vaš zavod je za hrvatski narod pravi blagoslov Božji, jer kamogod dođete, svagdje Vas blagoslivlju. Želim da se što mnogobrojnije umnažate i da, ako je moguće, poplavite zemlju! Pri tom apostolskom nastojanju kao sada tako i ubuduće moja vam zaštita neće uzmanjkati. Preporučujem se Vašim pobožnim molitvama, ter ostajem Vaš uvijek odani otac Josip Juraj Strossmayer, biskup“³¹

Listajući tako arhivske materijale i kronike samostana na mnogo mjesta nailazimo na puno toga što je biskup Strossmayer činio za Samostan sestara sv. Križa, kako bi zajednica u svakom pogledu napredovala. Da se sve tako odvijalo i dogodilo treba se, bez pretjerivanja, zahvaliti i zauzetosti, poštovanju i povjerenju koje je imao prema sestrama i njihovom radu.

Veoma je dobro surađivao sa svakom provincijalnom poglavaricom, a osobito dobra suradnja razvila se sa s. Nikomedijom Erb, koja je niz godina bila ravnateljica samostanskih škola i od 1882. do smrti 1897. godine vršila službu provincijalne poglavarice, nakon službe s. Adelheide Dilenz. Koliko je poštovanje, ne samo biskupa Strossmayera nego i svih s kojima su sestre surađivale pokazalo se nakon njezine smrti 1897. godine.

30 APKĐ, br. 1/1900.

31 APKĐ, br. 1/1902.

b/ Biskup Strossmayer i školski rad Sestara sv. Križa

Briga za djecu i mlade bila je jedna od glavnih preokupacija biskupa Strossmayera. „Prosvjetom slobodi“ bilo je njegovo geslo i nastojao je da se sva djeca obuhvate školovanjem, osobito je brinuo da i djevojčice imaju mogućnost pohađati školu. Zato je u Đakovo pozvao i škole povjerio Sestrama sv. Križa. Već 1863. Želio je otvoriti i Višu djevojačku školu, ali se to nije moglo ostvariti. U Đakovu je postojala i preparandija, u kojoj su se školovale buduće učiteljice. Kad je 1875. godine bila ukinuta, Strossmayer je poduzeo sve da se ostvari njegova želja za otvaranjem Više djevojačke škole, što se i ostvarilo 1879. godine. Koliko je biskupu bio na srcu odgojno-prosvjetni rad sestara govori i činjenica da je nekoliko puta godišnje posjećivao samostanske škole i internat. Sve svoje goste uvijek je dovodio u školu, pribivao ispitima, školskim priredbama, predvodio zaziv Duha Svetoga na početku školske godine, prisustvovao molitvenom završetku škole, vodio posebnu brigu o imenovanju kateheta i kvalitetnog nastavnog osoblja. Duša samostanskih škola kroz više od 30 godina bila je gore spomenuta s. Nikomedija Erb, s kojom je biskup izuzetno dobro surađivao. Uz njezino ime povezan je razvitak i napredak mlade provincije i samostanskih škola. Iz Švicarske je došla s prvim sestrama, brzo naučila hrvatski jezik i suživila se s običajima naroda. Bila je izvanredno inteligentna i sposobna odgojiteljica. Kroz 14 godina bila je prefekta, voditeljica, škole i internata te se majčinski brinula za odgoj djece. K tome je 15 godina vršila i službu provincijalne poglavarice. Pod njezinim vodstvom škole su procvale, otvoren je tečaj ručnog rada. S biskupom Strossmayerom planirala je potrebu gradnje nove provincijalne kuće³² i crkve, jer se provincija brojčano povećala. No to nije doživjela. Ali biskup nije zaboravio njihove planove i razgovore, te je dvije godine nakon njezine smrti, 9. travnja 1899. potpisao darovnicu u kojoj daruje Sestrama sv. Križa zemljište, preko puta provincijalne kuće, za gradnju nove kuće i crkve. K tome je priložio i svotu od 10.000 kruna za istu svrhu. Tako se na najbolji mogući način odužio za poštovan rad majke Nikomedije u provinciji Slavonija. Za nju je biskup Strossmayer, povodom njezine smrti 9. travnja 1897. godine rekao: „Ona je gospođa odličnih vrlina i vrlo zaslužna. Ona spaja blagost sa strogošću, ona je umna odgojiteljica, neprocjenjivo rijetko blago.“³³

Spomenuto je već da je biskup sve svoje posjetitelje i goste poveo u posjet samostanu i školi. U prosincu 1879. zabilježeno je da Strossmayer pohodi školu u pratnji biskupa Kubinskog iz Kaloče, a 31. ožujka 1880. posjećuje školu u pratnji

32 APKĐ, Usp. Chronik-Zapisi, str. 27.

33 APKĐ, „Povijest samostanskih škola u Đakovu“, rukopis, str. 153.

bana Ladislava Pejačevića, podžupana Ožegovića i drugih uglednih osoba. Nijedna svečanost biskupa nije prošla bez udjela konviktica i učenica. Tako „dne 19. ožujka 1880., na imendan preuzvišenoga gosp. biskupa prvoga dobrotvora ovoga zavoda, pribivala je školska mladež službi božjoj, dočim su konviktrice, većinom višeškolice u oči Josipova glumile godovniku udesnu glumu. Preuzvišeni biskup J. J. Strossmayer počastio je po nekoliko puta visokim pohodom svojim ove škole, a oko polovine prosinca 1880. doveo je u nje i veoma častna muža, glasovitoga učenjaka Rusa Ivana Martinova.“³⁴ Većinom su konviktrice za svaki biskupov jubilej priredile neku prigodnu predstavu. Tako npr. za imendan 1881., dramu „Sv. Julija mučenica“, koju su ponovile i za biskupovu „zlatnu misu“ 1887., 1883. priredbu „Lurdska pastirica“, za 80. rođendan 1895. „San kao java“, a na drugi dan Božića iste godine priredbu „Elementi se klanjaju Isusu“. Za imendan su znale pripremiti i šaljive zgodice, kao npr. 1896. za Josipovo šaljivu igru „Otrovana torta“, ili sljedeće godine igru „Iz graničarske škole“, a za Božić priredbu „Vremena slave Božić“. Za 50-godišnjicu biskupske službe učenice su izvele igrokaz „Naša Gospa Trsatska“, kao i dramu „Čežnja za Mesijom“. Zbog pobolijevanja biskup nije svečanije slavio imendan, pa su konviktrice izvele dramu iz prvih kršćanskih vremena „Fabiola“ 16. lipnja.³⁵ Događanja u biskupiji, kao i biskupovi jubileji su se osobito svečano slavili. Godine 1882. 1. listopada bila je posveta katedrale. Cijeli grad je bio okićen, a samostan i škola posebno urešeni za svečanost.³⁶ Ovom prigodom Zavod je posjetilo mnogo gostiju, „presvijetla gospoda kano: senjski biskup (Juraj) Posilović, prepošt Štulz iz Praga, prepošt Marschall iz Beča, kanonik i predsjednik akademije dr. (Franjo) Rački, sveučilišni profesor i zastupnik Dr. Conte Vojnović i mnogi drugi. Preuzvišeni gospodin biskup pohodio je samostan i njegove škole više puta. Tako jednom u društvu sa čuvenim piscem i glasovitim profesorom narodne ekonomije u Lüttichu u Belgiji Emilom Laveleyem, a drugom sa preuzvišenim gospodinom podmaršalom Gjurom grofom Jelačićem, te Francuzima Olivierom i Marbeauom. Osim toga pohodio je samostan i

34 APKĐ, Isto, str. 18.

35 APKĐ, Usp. Isto str. 136., 145., 163., 171., 173 s.; Tagebuch, str. 21., s

36 APKĐ, Kronika I, str. 8. „Naš samostan je najljepše i najsajnije ukrašen. Na njemu lepši što narodnih što papinskih zastava. U portalu je velika, rukom izvezena slika biskupa Strossmayera, okićena vijencima, cvijećem i manjim zastavicama, a nad vratima transparent u velikom svjetlu, koji prikazuje umjetnički izradjenu katedralu s natpisom: „Dokle god je ovog hrama, Strossmayeru evast će slava“. Osim toga su prozori okićeni zelenilom i cvijećem i upravo čarobno rasvijetljeni. Na prvom aktu u sredini namještena su također dva transparenta, koji prikazuju katedralu, insignije velikog biskupa i križ, simbol sestara sv. Križa, s natpisom: „Našem Strossmayeru, koji novu eru u Slavenstvu stvorio, Bog nek plati gori! Vječna ide hvala XIII. Lava, koji očinski se brine, da Slavene sve sjedini!“

pregledao ručne radnje i risanje sveuč. profesor dr. Isidor Kršnjavi.³⁷ Drugi puta opet dolazi s biskupom u posjet školi učeni barnabit Cezar Tondini, kao i glasoviti poljski propovjednik iz Rima Petar Semenka.

Konviktice sa svojim odgojiteljicama oko 1890. g.

Svake godine je biskup pohodio ispite u školama, većinom u Višoj Ženskoj školi, a ako mu je bilo moguće i u Nižoj. Tako je jednom prisustvovao ispitima u društvu kanonika Gjura Streita i čuvenoga slikara Aleksandra Maximilijana Seitza. Početkom školske godine 1884./85. pohađa Zavod „sa presvijetlim gospodinom Ivanom Vončinom, predstojnikom odjela za bogoštovlje i nastavu pri Visokoj zemaljskoj vladi“, a odmah zatim u društvu „s ministrom rezidentom njemačkoga carstva iz Biograda grofom de Bray te sa gospođm groficom de la Tour, suprugom talijanskog ministra-rezidenta u Biogradu; a dne 21. VI 1885. u društvu s pjesnikom Jovanom Sundečićem“.³⁸ Sljedeće godine škole pohađa križevački biskup Ilija Hranilović, a 26. travnja 1893. biskup dolazi u društvu sa feldmaršalomajtnantom Adrovskym, te prof. Lundelom iz Švedske i prof. Kulakovskym iz Varšave.³⁹ Sarajevski nadbiskup Josip Stadler bio je česti gost u biskupskom dvoru i jako je rado sa Strossmayerom posjećivao samostan i školu. I kotorski biskup Franjo Uccellini je često posjećivao Đakovo, te je i molio sestre

37 APKD, Povijest samostanskih škola, str. 32.

38 Isto, str. 43-45.

39 Isto, str. 128-129.

za svoju biskupiju. Uz rad u ubožnici u Dobroti, sestre su imale školu i internat u Herceg Novom. Tako ustvari više filijala sestre zahvaljuju preporuci i zagovoru biskupa Strossmayera. Don Frane Bulić, biskup Anton Jeglič, i mnogi drugi bili su česti ili pak stalni gosti đakovačkoga biskupa, a on ih je uvijek poveo u posjet samostanu i Zavodu, tj. školama i internatu. Godine 1904. biskup slavi 90. rođendan i tim je povodom njemu u čast priređena velika bakljada. Sva su djeca prisustvovala svečanoj misi, a konviktrice su izvele gimnastičke vježbe kao i ritmičke vježbe „Čarobne koprene“.⁴⁰

Priredba „Čarobne koprene“ izvedena za biskupa Strossmayera

III. Smrt biskupa Strossmayera

Što je biskup značio za samostan i samostanske škole općenito došlo je do izražaja prigodom njegove smrti. Gotovo do posljednjeg časa svoga Života, biskup je pohodio škole i osobito uživao u druženju s djecom. Znao se spustiti do dječjih shvaćanja, a kad je on dolazio prostorijske i hodnici su odjekivali od

40 APKĐ, Povijest samostanskih škola, str. 217., „Cijelo se Đakovo okitilo narodnim zastavama koje lepršahu po zraku. U slavu Velikom Svečaru priredi građanstvo Đakova uoči toga dana iluminaciju i bakljadu.“

radosnog klicanja i pjesme. Pri svakom njegovom pohodu orila se njegova najdraža pjesma „Oj ti vilo, vilo Velebita“. Zato je i žalost zbog njegova odlaska bila velika i sasvim razumljiva i kod sestara i kod djece. U „Povijesti samostanskih škola“ ostalo je zabilježeno: „(...) U subotu po podne došla je zadnji puta (majka Radegunda Polz, prov. poglavarica) i upravo prispje gdje „Dobri pastir“ leži u agoniji; ona je bila sretna te mu utisnula goruću svijeću u posvećene iznemogle ruke; podpomažući ga predmoljivala mu je strjelovite molitve; Oko 3 sata popodne ode mu blaga velika duša spokojno Bogu stvoritelju svomu – dne 8. travnja 1905. (...) Predavanja na višoj djevojačkoj školi ovoga zavoda obustavljena su dok se mrtvi ostaci preljubljenoga nam pastira – vječnom počinku ne predadoše. (...) Preuzvišeni blagopokojnik biskup Strossmayer je ovomu zavodu – u kojem je do danas mnogobrojna mladež sa svih strana naše domovine kršćanski odgoj i naobrazbu uživala – već od osnutka prvi i najveći dobrotvor. (...) Koncem svakoga semestra udostojao je našu niži i višu djevojačku školu svojim časnim prisućem kod ispita, te je odgovore učenica bistrim duhom pozorno pratio i mladeži se veselio. Prošle škol. god. 1903/4 24. lipnja iznenadi nas Njegova Preuzvišenost nezaboravni biskup, te prisustvova časni starac ispitima VII i VIII razreda, koji će nam dan na vijeke ostati neizbrisivim, jer mu je to bio zadnji pohod njegova zavoda. Često puta usrećivao je Preuzvišeni ovaj zavod i inim povodima rado i uvijek obdario, hvalio i oplemenjivao duhovitom besjedom.“⁴¹

Biskup je i u starosti bio pun energije i volje za Žvotom. Kod zadnjeg pohoda školi kazao je djeci: „Dajte mi svaka godinicu svoga Žvota, draga moja djeco! Biskup vaš pomlađen mogao bi i dalje raditi za Boga i domovinu!“ Kod njegove smrtne postelje, osim sestre koja ga je njegovala, bile su i s. Radegunda Polz, provincijalna poglavarica i s. Engelberta Sporčić, njezina zamjenica. Biskup ih je blagoslovio i još uspio kazati: „Napredujte u svemu i svagdje. Vi ste apostoli za moj narod.“⁴² Tako su sestre bile uz smrtni odar biskupa Strossmayera, a kako su u provincijalnoj kući bile u tijeku duhovne vježbe mogle su i sestre pribivati pokopu. Bilo ih je sa svih strana i sa svih filijala, više od 50 na broju. Časopis Theodosia, koji izlazi četiri puta godišnje u Kući Matici, donosi osvrt na godinu 1905. među ostalim opisuje i smrt biskupa Strossmayera. „(...) najvećeg dobrotvora zajednice i pokrovitelja samostana. On je prije više od 37 godina primio prvih deset sestara iz Kuće Matice. Od njih sada Žvi još samo jedna (s. Bruno Schmitt). Njegova posljednja Želja bila je da sestre preuzmu domaćinstvo u sjemeništu u Đakovu. To nije dočekao, ali sestre su 1. svibnja 1905. došle u

41 APKĐ, Povijest samostanskih škola, str. 238.-242.

42 APKĐ, Kronika I, str. 27s.

dijecezansko sjemenište. Odnijela ga je upala pluća. Dvorile su ga sestre, a prov. poglavarica pridržala smrtnu svijeću i od njega dobila posljednji blagoslov za sestre.“⁴³

O posljednjih šest mjeseci i zadnjim časovima biskupa Strossmayera čitamo također i u knjižici koju je, neposredno poslije njegova preminuća, napisao Matija Vidinović biskupov ceremonijar.⁴⁴ U ovoj brošurici se mogu pronaći neke zanimljivosti iz Žvota biskupa Strossmayera koje nigdje drugdje nije moguće naći. Vidinović opisuje i ulogu sestara sv. Križa. „Oko 8 sati na večer 6. travnja došle su častne sestre sv. Križa. Častna sestra prefekta Engelberta Sporčić i častna sestra Salezija Neihuber. Častna sestra prefekta upitala ga: „Preuzvišeni, poznate li nas, nosimo Vam rukoljub od č. majke, koja bi takodjer došla, ali ne smije, jer je boležljiva.“ Biskup ih je pogledao i rekao: „O, to ste i Vi častne moje sestre, uz mene, poznam Vas, sjednite pokraj mene na stolicu.“ Dvorili smo ga ponajviše nas troje cielu noć. (...) U petak ujutro prije 9. ure donio mu je presvj. Voršak brzojav i pročitao mu blagoslov sv. Oca Pape Pija X., i sam mu je na bolestnikov zahtjev dao blagoslov. U petak do podne konstatirao je dr. Labaš, da biskup ima potpunu upalu pluća. Ta nas je viest ošinula kao grom. (...) U subotu u jutro sam ga ostavio, a došo je k njemu g. sekretar. Ja sam otišao za njega da čitam sv. misu. (...) Marijansku smo svijeću pripravili i zapalili, a vješta č. sestra Marina Sperandio držala je puls, da kaže, kada će mu časna predstojnica Radegunda Polz dati u ruke marijansku svieću. (...) U to je u pola 4 sata popodne izdahnuo. Nakon toga molimo svi prisutni kronicu. Kad smo su svršili, poljubio sam pokojniku ruku ja, zatim časna majka, a i svi prisutni redom. U to je veliko katedralno zvono naviestilo Djakovu smrt velikoga biskupa. Nakon njegove smrti počeo je u Djakovu padati snijeg i dobrano je obielio Djakovo.“⁴⁵

43 Theodosia, Mitteilungen für die barmherzigen Schwestern vom heiligen Kreuze, Institut Ingenbohl, XXI Jahrgang, Nr. 1/Januar 1906., str. 34.

44 Usp. Matija Vidinović, Josip Juraj Strossmayer, Njegov Život zadnjih 6 mjeseci i zadnjih dana, II. izdanje, Zagreb 1905., Tiskara Antuna Scholza. Ovdje čitamo: „Znam, sada, nakon smrti njegove, da će svatko a navlastito da će novinari koli hrvatski toli inozemni tražiti i znatiželjno bilježiti svaku viest o Žvotu i zadnjim časovima njegovim. Bit će po svojoj prilici pri tom puno viesti, a možda i neizpravnih i čak neistinitih. Želim svim viestima te vrsti predusresti.“ str. 6. Usp. također: Janko Barle, „Josip Juraj Strossmayer. O pedesetogodišnjici njegovog biskupovanja“, Na svijet izdalo Društvo sv. Jeronima u Zagrebu, 1900., str. 58.s.

45 Isto, str. 25.-29.

Zaključak

Kolikogod se u početku činilo da o temi koja je obrađena u ovom prilogu neće biti dostatno materijala, ipak se mnogo toga sačuvalo. U prvi mah dobiva se dojam da su sestre glorificirale osobu i ulogu biskupa Strossmayera, osobito pri dolasku u Đakovo i u počecima njihova rada. To je, međutim, sasvim razumljivo. Doći u stranu državu, ne znati jezik, ne imati gotovo nikakva materijalna sredstva, započeti rad u odgoju i školi, a ne poznavati mentalitet naroda kojemu su došle, bio je veliki izazov za sestre. Trebala im je hrabrost i ustrajnost, a isto tako i nečija pomoć. Nju su našle u biskupu Strossmayeru koji ih je i pozvao u Đakovo. Na njega su se mogle osloniti uvijek i u svemu i za to ima mnogo dokaza, iako im nije uvijek i u svemu mogao pomoći. Možda se biskup pomalo i plašio da ne ostane opet bez sestara, kao što je ostao bez Milosrdnica sv. Vinka, pa je i iz tog razloga činio sve da se sestre prilagode te da domaće kćeri počnu dolaziti u novoosnovanu provinciju. I mnogo kasnije, kad je provincija već procvatela domaćim zvanjima, bilo je svećenika koji su svoje Župljanke koje su željele u samostan upućivali u druge redovničke zajednice, a ne „strankinjama – Švicarkama“ kako su dugo godina nazivali Sestre sv. Križa. Bez biskupove potpore i preporuke Župnicima i svećenicima mnoge djevojke se ne bi odlučile za đakovački samostan. No rad, zalaganje i prije svega molitva i poštivost sestara donijeli su ploda. Iz redova učenica, koje su pohađale samostanske škole stupale su djevojke u samostan i postajale vrijedne članice Družbe te su učinile mnogo dobra ljudima i bile im blagoslov, kako je to na smrtnoj postelji poželio njihov veliki dobrotvor biskup Josip Juraj Strossmayer.

SUMMARY

Estera Radičević

BISHOP JOSIP JURAJ STROSSMAYER AND THE CONGREGATION OF THE SISTERS OF THE HOLY CROSS

After they had been invited to Đakovo by the bishop Josip Juraj Strossmayer, the congregation of the Sisters of the Holy Cross assumed the work in schools, in the field of pedagogy and education, as well as the work in the little manor hospital in 1869. How did the Bishop learn about the new religious congregation founded in 1856, and how did he think of inviting the Sisters to Đakovo? This purpose of this article is to answer these questions.